

Avdelningen för analys
Erik Åhlin
erik.ahlin@socialstyrelsen.se

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 STOCKHOLM

Socialstyrelsens yttrande över betänkandet Strukturförändringar och investeringar i hälso- och sjukvården – lärdomar från exemplet NKS (SOU 2020:15)

Sammanfattning

Utredningen har ett helhetsperspektiv och bedöms beröra relevanta delar avseende offentlig-privat samverkan, besluts- och genomförandeprocesser vid upphandling, investering, organisation, kontrollmekanismer samt forskning och utbildning.

Socialstyrelsen delar utredningens bedömning att det finns ett flertal lärdomar att dra från exemplet NKS. Socialstyrelsen bedömer vidare att det är av stor vikt att lärdomarna omhändertas, särskilt i ljuset av pågående strukturförändringar i svensk hälso- och sjukvård mot en nära, nivåstrukturerad och högspecialiserad vård.

Socialstyrelsen är positiv till utredningens rekommendationer som syftar till att stärka förutsättningarna för att lärdomarna ska omhändertas. Socialstyrelsens synpunkter är:

9.8.1 Förutsättningar för utbildning och forskning

- *Utred hur förutsättningar för utbildning och forskning kan säkerställas vid strukturförändringar inom hälso- och sjukvården*

Socialstyrelsen vill understryka att det pågår en utveckling när det gäller klinisk forskning, utbildning av läkare på grundnivå samt utveckling av hälso- och sjukvård mot bakgrund av ALF-avtalet och bildandet av universitetssjukvårdsenheter (USVE). De miniminivåer för USVE Socialstyrelsen tagit fram anger de lägsta krav som kan ställas på universitetssjukvården och ska säkerställa förutsättningar för utveckling av den kliniska forskningen, utbildning av läkare och utveckling av hälso- och sjukvård. ALF-avtalet och miniminivåerna gäller oavsett strukturförändringar och Socialstyrelsen följer och utvärderar regelbundet regionernas arbete i samverkan med nationella styrgruppen för ALF-avtalet och Vetenskapsrådet. Även det nationella vårdkompetensrådet placerat på Socialstyrelsen har en betydande roll för utvecklingen med uppdraget att långsiktigt samordna, kartlägga och verka för att effektivisera kompetensförsörjning av personal inom vården.

Både utvärderingen av universitetssjukvården och arbetet i det nationella vårdkompetensrådet bidrar till en positiv utveckling som behöver fortsätta, Socialstyrelsen ställer sig därför tveksam till rekommendationen om en utredning i nuläget.

9.8.2 Tillsyn av hälso- och sjukvården

- *Utveckla tillsynen inom hälso- och sjukvården*

Det är av stor vikt att effekt och genomslag av tillsynen inom hälso- och sjukvården och omsorgen tas om hand för att minska risker för patienter och berörd personal, särskilt i samband med strukturförändringar och nya verksamhetsmodeller.

Socialstyrelsen har en stödjande och främjande roll inom patientsäkerhetsarbetet. Myndigheten vill belysa vikten av att vårdgivaren har ett förebyggande och systematiskt patientsäkerhets-, kvalitets-, och arbetsmiljöarbete på plats och att det arbetet går hand i hand med den nationella tillsynen. Tydligt ledarskap och styrning, god säkerhetskultur, adekvat kunskap och kompetens samt att patienten är välinformerad och delaktig i sin vård är grundläggande förutsättningar för ett hållbart och långsiktigt patientsäkerhetsarbete.

För att utveckla patientsäkerhetsarbetet bedömer Socialstyrelsen att främjande av introduktionsprogram för vårdpersonal, stärkta insatser för analys, lärande och utbildning, liksom samordning mellan lärosäten och huvudmän kring en god kompetensförsörjning är centrala delar. Det är även viktigt att vården upprätthåller en god beredskap för oväntad belastning, avbrott och kriser genom exempelvis simuleringsövningar och katastrofövningar.

9.8.3 Styrning och kontroll vid större strukturförändringar och investeringar inom hälso- och sjukvården

- *Säkerställ långsiktighet och helhetssyn vid större strukturförändringar och investeringar*

Socialstyrelsen anser i likhet med utredningen att det är centralt att i ett tidigt skede lägga fast hur ett förändringsarbete ska organiseras, dokumenteras och följas upp. Även om rekommendationen främst rör regionernas interna arbetsprocesser vill Socialstyrelsen belysa myndighetens roll i sammanhanget avseende kunskapsstödjande insatser, som statistikbärande myndighet samt som resurs vid uppföljning och analys.

Vidare är det av stor vikt att olika aktörers roller och bidrag är tydliga vid stora strukturförändringar, särskilt i de fall förändringarna stöds genom exempelvis överenskommelser mellan staten, regionerna och eventuellt andra aktörer där parterna inte ansvarar för det direkta genomförandet. Detta belyser även ytterligare vikten av att resultatet av arbetet följs upp och utvärderas grundligt.

9.8.4 Konsekvensanalys av styrmodeller och organisationsförändringar

- *Konsekvensanalyser vid införande av nya styrmodeller och organisationsförändringar*

Socialstyrelsen stödjer utredningens förslag att utvecklade konsekvensanalyser bör ingå som underlag vid beslut om införande av nya styrmodeller och större

organisationsförändringar på olika nivåer inom hälso- och sjukvården. I en konsekvensanalys bör analyser av effekter av förslaget både för den enskilde men också för samhället i stort ingå. Socialstyrelsen vill även peka på, som utredningen också belyser, att det är angeläget att företrädare från olika nivåer och professioner i organisationen samt patienter medverkar och att det säkerställs att de olika perspektiven och intressena tillvaratas.

Behovet av mer kunskap och forskning kring styrning, ledning och organisering av offentligt finansierad hälso- och sjukvård lyfts i utredningen. Andra kartläggningar har pekat på liknande slutsatser. Strukturer för kunskapsutbyte och förbättrade förutsättningar för forskning inom området bör därför främjas.

De pågående strukturförändringarna i svensk hälso- och sjukvård mot en nära, nivåstrukturerad och högspecialiserad vård förstärker ytterligare behovet av att arbetsmiljöförhållanden för vårdpersonalen, patienters upplevelser av vården, samt att övergångar mellan olika vårdnivåer och sjukvårdsorganisationer analyseras och följs upp.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Olivia Wigzell. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Natalia Borg och enhetschefen Helena von Knorring deltagit. Utredaren Erik Åhlin har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

Olivia Wigzell

Erik Åhlin